

Necropola de sec. IV p.Chr. de la Pogonești-Ivești

Mircea Mamalaucă

Anul 1998 reprezintă în istoricul cercetării necropolei de sec. IV de la Pogonești-Ivești din locul "La Movilă", anul celei de-a VI-a campanii de cercetare arheologică sistematică. Rezultatele celor șase campanii de până acum sunt, fără îndoială, promițătoare, permițându-ne o tot mai evidentă conturare a situației din necropolă. Astfel, odată cu campania din acest an, s-a reușit cercetarea a peste 2.000 m², descoperindu-se până acum 42 de morminte de înhumăție și incinerăție și două gropi menajere. De asemenea, s-a putut obține, deși parțial, un contur al necropolei, laturile de vest și sud fiind deja delimitate, urmând ca în anii viitori să conturăm limitele de est și nord ale acesteia.

În campania din 1998 atenția noastră s-a concentrat spre partea de nord, nord-est a necropolei, continuând practic pe direcția inițiată în anul anterior, zonă în care densitatea mormintelor este considerabil mai mare în comparație cu zona de sud, sud-vest. La cele 35 de morminte existente până la ultima campanie, în acest an se mai adaugă alte 7, toate de înhumăție, 6 din ele fiind deranjate din vechime, iar unul singur nederanjat. În ceea ce privește inventarul, acesta se păstrează în nota deja obișnuită, continuând să fie relativ sărac, dar îndeajuns de sugestiv, pentru a ne permite o încadrare cronologică și culturală destul de precisă. Materialele descoperite cu prilejul ultimei campanii vin să completeze mai vechile descoperiri confirmând și susținând ipotezele emise cu prilejul primelor campanii atunci când afirmam că necropola se încadrează în aria culturii Sântana de Mureș, probabil în a doua jumătate a sec. IV p.Chr.

Caracteristica definitorie a acestei necropole este existența unui inventar relativ sărac al mormintelor, incomparabil mai sărac decât în necropolele de la Târgșor, Valea Seacă, Mogoșani, Hănești etc., într-o perioadă în care, în general, mormintele aparținând acestei epoci și culturi sunt deosebit de bogate și variate constând din multă ceramică, obiecte de sticlă, obiecte de podoabă ș.a.m.d.

De asemenea, de remarcat ar fi și numărul foarte mare al mormintelor deranjate în raport cu cele nederanjate, a mormintelor de înhumăție în raport cu cele de incinerăție. În nici una din necropolele cercetate până acum neexistând un număr atât de mare de morminte deranjate, mai mult decât atât, în foarte multe situații conținutul mormintelor rezumându-se doar la 2-3 oase umane rămase. Fără îndoială, ne aflăm în fața unei comunități extrem de sărace, dar și într-o perioadă în care au loc profunde transformări în ceea ce privește ritul înmormântării. Nimic din ceea ce am descoperit până acum, nu ne îndreptățește să considerăm că avem de a face cu o comunitate creștină sau pe cale de a îmbrățișa această credință, dar este cert că în

această perioadă au loc importante prefaceri în ceea ce privește atitudinea față de cei morți. Probabil deranjarea mormintelor nu este legată de încercări de jefuire, ci de un ritual care se pare că a căpătat o oarecare extensie în această perioadă.

Se cunoaște faptul că în faza inițială a cercetării așezărilor și necropolelor aparținând culturii Sântana de Mureș-Cemeahov s-a emis ipoteza că deranjarea mormintelor ar fi un rezultat al jafului dar, ulterior, când s-a constatat că multe din mormintele deranjate aveau un inventar foarte bogat, ipoteza jafului a căzut, tot mai mulți dintre specialiști îmbrățișând ideea existenței unui anume ritual.

Această afirmație este susținută și în cazul necropolei de la Pogonești-Ivești unde câteva morminte, deși deranjate, au păstrat un număr semnificativ de obiecte de inventar. Aș aminti aici mormintele M_6 , M_{20} , M_{39} , situație valabilă din câte spuneam și în alte necropole. Aș mai adăuga aici că în cadrul necropolei de la Pogonești-Ivești, cel puțin până în acest moment, numărul mormintelor de incinerare este foarte mic, practic doar 3 din cele 42 de morminte sunt de incinerare. Deci doar un procent de 7,14% din totalul mormintelor. În toate cele trei cazuri resturile cinerare au fost așezate direct pe pământ, fiind acoperite cu câteva vase sau fragmente de vase. Gropile, după cât a putut fi sesizat, sunt de formă cilindrică, cu fundul puțin albiat, urmele sau resturile cinerare fiind dispuse la circa 1 m adâncime față de nivelul actual de călcare.

Descrierea mormintelor

M_{36}

În partea vestică a secțiunii S-26 am descoperit primul mormânt din cadrul acestei campanii și cel de-al 36-lea din perimetrul necropolei. Este vorba despre un mormânt de înhumare deranjat din vechime, aparținând unui adult. Groapa sepulcrală era orientată pe axa N-S, având o lungime de 2,10 m, lățimea de 0,90 m, fundul acesteia găsindu-se la 1,60 m față de nivelul actual de călcare (fig. 1/1).

Inventarul mormântului constă din mai multe fragmente ceramice provenind de la cel puțin trei vase (străchini lucrate la roată, vase de culoare cenușiu deschis - fig. 1/2 - până la cenușiu închis spre negru - fig. 1/3 - precum și câteva fragmente dintr-o oală lucrată la mână - fig. 1/4 - din pastă grosieră). Din rândul fragmentelor se detașează cele provenite dintr-o strachină, foarte îngrijit lucrată la roată, de culoare cenușiu deschis, cu gura relativ largă, cu buza rotunjită și puțin răsfântă spre exterior, cu umărul puternic carenat, iar fundul probabil era inelar (fig. 1/2). De asemenea, în acest mormânt au fost descoperite și câteva cioburi dintr-un obiect de sticlă, fragmente însă de foarte mici dimensiuni, care nu permit o reconstituire nici cel puțin imaginară a obiectului inițial.

M_{37}

Este vorba de un nou mormânt de înhumare, deranjat, aparținând posibil unui adult, orientat, ca și cel precedent, N-S, cu o mică deviere NV-SE. Groapa are o lungime de 1,90 m, lățimea 0,86 m și adâncimea de 1,52 m (fig. 1/5). Inventarul acestui mormânt este foarte sărac, el constând din 4 cioburi, trei dintre acestea

provenind dintr-o strachină lucrată la roată (fig. 1/6) din pastă fină, cenușie, și un fragment provenind dintr-o oală din pastă grosieră, lucrată cu mâna, de culoare cărămizie (fig. 1/7).

M₃₈

În perimetrul secțiunii S-28, la 7 m est de extremitatea vestică a acestei secțiuni, am descoperit cel de-al 38-lea mormânt. Este vorba de un nou mormânt de înhumatie deranjat din vechime aparținând unui adult, orientat S-N cu o ușoară deviere NE-SV. Groapa sepulcrală avea lungimea de 1,99 m, lățimea de 0,60 m și adâncimea de 1,32 m. De remarcat la acest mormânt este prezența a două cranii, unul de adult, iar celălalt de adolescent sau femeie, oasele fiind concentrate înspre centrul mormântului. Fără obiecte de inventar (fig. 2/1).

M₃₉

Mormântul de înhumatie, schelet de adult deranjat, din vechime, orientat spre N-S (fig. 2/2). Lungimea gropii L - 1,71 m, l - 0,62 m, adâncimea 1,50 m. Mormântul se găsește la 3,20 m față de extremitatea vestică a S-28. Pe suprafața întregului mormânt există un număr foarte mare de fragmente ceramice, fragmente care au permis restaurarea a patru vase, toate lucrate la roată (un castron - fig. 2/2, o strachină - fig. 2/4 și două oale, una dintre ele din pastă fină cenușie - fig. 2/5, și una din pastă zgrunțuroasă - fig. 2/6). Alături de aceste vase, mai există un număr mare de fragmente ceramice provenite atât din vase lucrate la roată din pastă fină, cât și vase lucrate la mână din pastă grosieră. În rândul obiectelor de inventar se mai numără și o fusaiolă bitronconică (fig. 4/1) găsită în extremitatea sudică a mormântului, precum și câteva fragmente dintr-un obiect de sticlă.

M₄₀

În suprafața cuprinsă între secțiunile S-27, S-31, în caseta practică, am descoperit un nou mormânt de înhumatie M₄₀ (fig. 4/2). Este vorba de un nou mormânt, deranjat din vechime, de adult, orientat N-S. Groapa sepulcrală are L - 1,60 m, l - 0,80 m, fundul gropii găsindu-se la 2,5 m față de nivelul actual de călcare. Inventarul constă dintr-un fragment de strachină, fragment care a permis reconstituirea acesteia (fig. 4/3). Este vorba despre o strachină lucrată la roată din pastă fină cenușie.

M₄₁

În perimetrul secțiunii S-30 am descoperit cel de-al 41-lea mormânt. Este vorba de un mormânt de înhumatie, nederanjat, singurul din această campanie (fig. 4/4). Este vorba de un mormânt de adult, orientat N-S, cu capul la N și picioarele la S. Capul este puțin aplecat înspre partea estică, iar coloana vertebrală este puțin torsionată, brațele sunt așezate pe lângă corp, mâna stângă fiind așezată sub bazin, iar cea dreaptă de-a lungul corpului. Picioarele sunt întinse și puțin depărtate. Scheletul are lungimea de 1,60 m.

Inventarul constă din două cataramе, una ovală (fig. 4/5), iar cealaltă aproape rotunjită (fig. 4/6). Ambele cataramе sunt din fier și se află într-un puternic proces de oxidare.

M₄₂

La 12 m vest față de extremitatea estică a secțiunii S-32 am descoperit mormântul 42, mormânt de înhumare, deranjat din vechime, aparținând unui adult, fiind ca și celelalte morminte orientat pe axa N-S. Groapa avea o lungime de 2 m și o lățime de 0,90 m. Primele oase ale scheletului au apărut adâncimea de 1,40 m și coboară până la 2,10 m față de nivelul actual de călcare.

Inventarul constă dintr-un fragment provenind din corpul unui vas lucrat la roată, de culoare cărămizie, și mai multe fragmente provenind din două oale lucrate cu mâna din pastă grosieră (fig. 5/2, 3).

Descrierea inventarului

Cea mai importantă categorie de inventar este reprezentată de ceramică care, din punct de vedere al tehnicii de execuție, poate fi împărțită în două categorii: 1) ceramică lucrată la mână și 2) ceramică lucrată la roată.

1. Ceramica lucrată cu mâna

Această categorie este reprezentată de o oală descoperită în mormântul 42 (fig. 5/3). Oala are o înălțime de 18 cm, diametrul gurii de 11,5 cm, iar fundul, care este drept, are diametrul de 8 cm. Oala este realizată din pastă grosieră având o culoare cărămizie deschisă, de formă piriformă, relativ zvultă, cu buza răsfrântă în afară. Vase asemănătoare au fost descoperite și în necropolele de la Spanțov¹, Idependența², Izvorul³, Al. Odobescu⁴, Târgșor⁵, Valea Seacă⁶.

Și în perimetrul altor morminte au fost descoperite fragmente ceramice provenite din corpul unor vase lucrate cu mâna din pastă grosieră. Este cazul mormintelor 36, 37 în care s-au descoperit două funduri de oală (fig. 1/4, 7), precum și în mormântul 39 unde există mai multe fragmente aparținând corpului a cel puțin două oale, una de culoare cărămiziu închis (fig. 3/7), iar cealaltă de culoare cărămiziu deschis (fig. 3/4). În ceea ce privește forma, fragmentele rămase ne permit să presupunem că este vorba de o oală piriformă, precum și de o oală în formă de sac.

Tot în mormântul 39 a fost descoperit un fragment dintr-o oală lucrată la mână de culoare cărămiziu închis. Fragmentul provine din buza unei oale foarte interesante (fig. 3/2).

¹ Bucur Mitrea, Constatin Preda, *Necropole din sec. al IV-lea e.n. din Muntenia*, București, Editura Academiei, 1966, p. 203, fig. 5/2.

² *Ibidem*, p. 284, fig. 116/1.

³ *Ibidem*, p. 321, fig. 180/2.

⁴ *Ibidem*, p. 374, fig. 242/6.

⁵ Gh. Diaconu, *Târgșor necropola din sec. III-IV e.n.*, București, Editura Academiei, 1965, p. 188, pl. XXXVI/5.

⁶ V. Palade, *Necropola din sec. IV e.n. de la Valea Seacă*, în *Inventaria Arheologica*, 1980, p. 81, fig. 1.

Fragmente similare aparținând unor vase lucrate la mână au fost descoperite și în mormântul 42 (fig. 5/2, 3), acestea permițându-ne reconstituirea unei oale (fig. 5/3), iar celălalt fragment (fig. 5/2) provine din fundul unei oale de culoare cărămizie. Tot în cadrul vaselor lucrate cu mâna trebuie remarcată prezența unui capac de urnă (fig. 5/4), similar cu cel descoperit în campania anterioară în mormântul de incinerație M₂₁. Capacul a fost descoperit în perimetrul secțiunii 27, el provenind posibil dintr-un mormânt de incinerație distrus în urma lucrărilor agricole. De asemenea, în secțiunea S-29 a fost găsit un fragment dintr-un cazan de mari dimensiuni (diametrul gurii 45 cm) cu trei torți, având fundul distrus. Vasul are pereții destul de groși realizați dintr-o pastă nu prea fină de culoare cenușiu închis (fig. 5/5).

2. Ceramica lucrată la roată

Este cea mai bine reprezentată categorie ceramică, atât în ultima campanie, cât și în cele anterioare, numărul vaselor lucrate la roată fiind mult mai mare în comparație cu cele lucrate cu mâna. Astfel, în mormântul 36 am descoperit fragmente dintr-o strachină lucrată la roată, de culoare cenușie, având buza ușor răsfrântă în afară, umărul carenat. Strachina, care în acest moment este restaturată (fig. 1/2), având diametrul gurii de 22,5 cm, înălțimea de 8 cm, iar fundul probabil inelar. Tot în mormântul 36 am descoperit și alte cioburi provenite dintr-o strachină de culoare cenușiu deschis, precum și un ciob provenind dintr-o strachină lucrată la roată, de culoare cenușiu închis. Strachina descoperită în mormântul 36 și restaurată ulterior este similară cu cele descoperite în necropolele de la Târgșor⁷, Spanțov⁸, Valea Seacă⁹ precum și din alte necropole și așezări databile în perioada secolului IV p.Chr.

Interesant este și fragmentul din mormântul 37 provenit din corpul unei strachini de mici dimensiuni lucrat dintr-o pastă fină de culoare cenușie (fig. 1/6), strachină foarte asemănătoare cu cea din mormântul 40, singura desosebire fiind dată de dimensiunile diferite, strachina din mormântul 40 fiind ceva mai mare. Acest tip de vas este foarte răspândit, mărturie stau descoperirile de la Hănești¹⁰, Mogoșani¹¹, Spanțov¹².

Cel mai bogat mormânt cercetat în cadrul ultimei campanii a fost fără îndoială mormântul 39 în care au fost descoperite mai multe fragmente ceramice din care s-au reconstituit patru vase, toate lucrate la roată, trei din pastă fină cenușie și unul din pastă zgrunțuroasă.

Alături de fragmentele ceramice care au permis reconstituirea unor vase, mai există un număr destul de mare de alte fragmente care provin atât din vase lucrate la

⁷ Gh. Diaconu, *op.cit.*, p. 203, pl. LIII/1, p. 270, pl. CXX/1.

⁸ Bucur Mitrea, C. Preda, *op.cit.*, p. 212, fig. 2, p. 231, fig. 1.

⁹ V. Palade, *Elements geto-daces dans le site Sântana de Mureș de Bârlad Valea Seacă*, în *Dacia*, N.S., XXIX, 1980, p. 32, fig. 11.

¹⁰ Em. Zaharia, N. Zaharia, O.L. Sava, *Necropola de la Hănești*, în *ArhMold*, XVI, 1993, p. 159, fig. 6/1.

¹¹ Gh. Diaconu, *Mogoșani, necropola din sec. IV e.n.*, Târgoviște, 1970, p. 64, fig. 7/12.

¹² Bucur Mitrea, *op.cit.*, p. 236, fig. 25/1, p. 261, fig. 85/3.

roată cât și, după cum arătam mai sus, din vase lucrate cu mâna. În ceea ce privește vasele restaurate este vorba de un castron, o strachină și două oale. Castronul (fig. 2/3) realizat din pastă fină cenușie are diametrul gurii de 23,5 cm, înălțimea de 9,8 cm, iar fundul inelar cu diametrul de 9 cm. Pereții în partea superioară sunt aproape verticali, cu o foarte ușoară înclinare a buzei. Castronul are la mijlocul peretelui vertical o linie în relief care reprezintă fără îndoială decorul. Un vas aproape identic a fost descoperit în necropola de la Olteni¹³, în mormântul 12, și Mogoșani¹⁴. Tot din mormântul 39, din fragmentele împrăștiate pe suprafața întregii gropi, s-a reconstituit și o strachină (fig. 2/4) de mici dimensiuni, îngrijit lucrată, din pastă fină, cenușie. Gura strachinii are diametrul de 16,2 cm având buza mult răsfrântă în afară. Înălțimea vasului este 6 cm, iar fundul inelar. Acest gen de strachină este aproape nelipsit din așezările și necropolele aparținând culturii Sântana de Mureș, după cum o dovedesc descoperirile de la Spanțov¹⁵, Independența¹⁶, Țigănești¹⁷, Bogdănești-Fălciu¹⁸, Mogoșani¹⁹ și evident și în alte situri. Alături de cele două vase descrise mai sus, în M₃₉ mai existau două oale lucrate la roată. Este vorba despre o oală de mici dimensiuni realizată din pastă zgrunțuroasă (fig. 2/6), a cărei înălțime este de 14,3 cm, diametrul gurii de 10,3 cm, cu buza ușor rotunjită și răsfrântă în afară, de formă piriformă, cu fundul drept, cu diametrul de 5,4 cm. Și acest gen de vas este răspândit în aria culturii Sântana de Mureș, el regăsindu-se și în mormintele cercetate în anii anteriori în perimetrul necropolei. Vase similare au fost descoperite în M₄₅ în necropola de la Spanțov²⁰, în M₁₀ de la Izvoru²¹ și în M₁₈₁ în necropola de la Târgșor²². Ultimul vas întregit este o oală din pastă fină cenușie (fig. 2/5) lucrată la roată cu diametrul gurii de 12,2 cm și buza ușor răsfrântă în afară, cu înălțimea de cca. 14 cm, cu fundul inelar în diametru de 6 cm. Forma oalei este aproape sferoidală, având pe umărul carenat un decor constând într-un brâu în zig-zag. Și acest tip de vas este foarte des întâlnit, mărturie stând foarte numeroasele asemenea vase descoperite în necropole de sec. IV p.Chr. de la Valea Seacă²³, Spanțov²⁴, Târgșor²⁵.

¹³ Ibidem, p. 304, fig. 156/2, 4.

¹⁴ Gh. Diaconu, *op.cit.*, p. 21, fig. 6/10.

¹⁵ Bucur Mitrea, *op.cit.*, p. 21, 28, 31, 35, fig. 16/2, 49/1, 65/1, 79/9.

¹⁶ Ibidem, p. 50, fig. 121/1.

¹⁷ Ibidem, p. 81, fig. 213/2.

¹⁸ V. Palade, *Săpăturile arheologice de la Bogdănești-Fălciu, județului Vaslui, 1967-1968*, în *Materiale*, X, 1973, p. 177, fig. 7/8.

¹⁹ Gh. Diaconu, *Mogoșani...*, p. 28, fig. 6/18.

²⁰ Bucur Mitrea, *op.cit.*, p. 33, fig. 72/2.

²¹ Ibidem, p. 72, fig. 184/4.

²² Gh. Diaconu, *Târgșor...*, p. 65, fig. CXII/2.

²³ V. Palade, *Necropole de sec. IV e.n. commencement du V siècle de Bârlad-Valea Seacă*, în *Inventaria Arheologica*, 1980, p. 79.

²⁴ Bucur Mitrea, *op.cit.*, p. 39, 41, fig. 92/78, 98/1.

²⁵ Gh. Diaconu, *op.cit.*, p. 41, fig. XXIX.

După cum arătam, în mormântul 39, alături de fragmentele care au permis restaurarea vaselor decrise mai sus, existau și alte fragmente provenite din corpul unor vase lucrate la roată. Este vorba de două cioburi destul de mari ca dimensiune provenite din corpul unei căni de formă piriformă, de culoare cenușiu deschis și pastă destul de aspră la pipăit, fragmente care ar putea aparține cronologic ceramicii specifice sec. III p.Chr. (fig. 3/1, 6). Aș mai remarca aici și două cioburi desprinse probabil dintr-o cană de culoare cărămizie, precum și o toartă de amforă (fig. 3/3) și un fragment din buza unei căni (fig. 3/5). De asemenea foarte interesante sunt și cele două cioburi (fig. 3/8) provenite posibil din corpul unui ulcior foarte îngrijit lucrat din pastă fină cenușie, acoperit cu angobă neagră. În mormântul 39, alături de vasele și cioburile descrise, am găsit și o fusaiolă din lut (fig. 4/1) foarte bine conservată, de formă bitronconică, la capete având câte o adâncitură de formă conică. Fusaiola are înălțimea de 2 cm și diametrul de 3,8 cm. Piese asemănătoare au fost descoperite și în mormântul M₃₀ din necropola de la Izvoru²⁶, Mogoșani²⁷, precum și în necropola de la Bogdănești-Fălciu²⁸. Trebuie spus că aceasta este prima fusaiolă descoperită în necropola de la Pogonești-Ivești.

Obiecte de metal

Din această categorie de piese, în campania din anul 1998 am descoperit două cataramae din fier, ambele în mormântul 41 nederanjat. Cele două cataramae se găsesc într-o stare de conservare precară, o bună parte din ele fiind distrusă. Nici una dintre cele două cataramae nu au placă pentru fixarea curelei. Una dintre ele este de formă ovală (fig. 4/5), iar cealaltă este de formă aproape rotunjită (fig. 4/6). În încheiere aș dori să semnaliez prezența în mormintele 36 și 39 a mai multor fragmente din sticlă provenite probabil din corpul unor pahare. Faptul că cioburile sunt foarte mărunte nu ne permite realizarea mai multor aprecieri.

La nécropole de IVe siècle p.Chr. du Pogonești-Ivești

Résumé

Ici l'auteur présente les résultats de la quatrième campagne de recherche archéologique de la nécropole de IVe siècle de Pogonești-Ivești. Jusqu'au moment l'auteur a fouillé 2.000 m², trouvant 42 des tombes et deux trous ménagers.

Pendant la campagne de l'années 1998 sont découverts 7 nouvelles tombes d'inhumation, 6 dérangée du temps jadis. Cette nécropole fait partie dans l'horizon de la culture Sântana de Mureș, de la deuxième moitié de IVe siècle p.Chr.

²⁶ Bucur Mitrea, *op.cit.*, p. 77, fig. 203/1.

²⁷ Gh. Diaconu, *Mogoșani...*, p. 24, 28, fig. 16/5.

²⁸ V. Palade, *Săpăturile arheologice...*, p. 177, fig. 7/2.

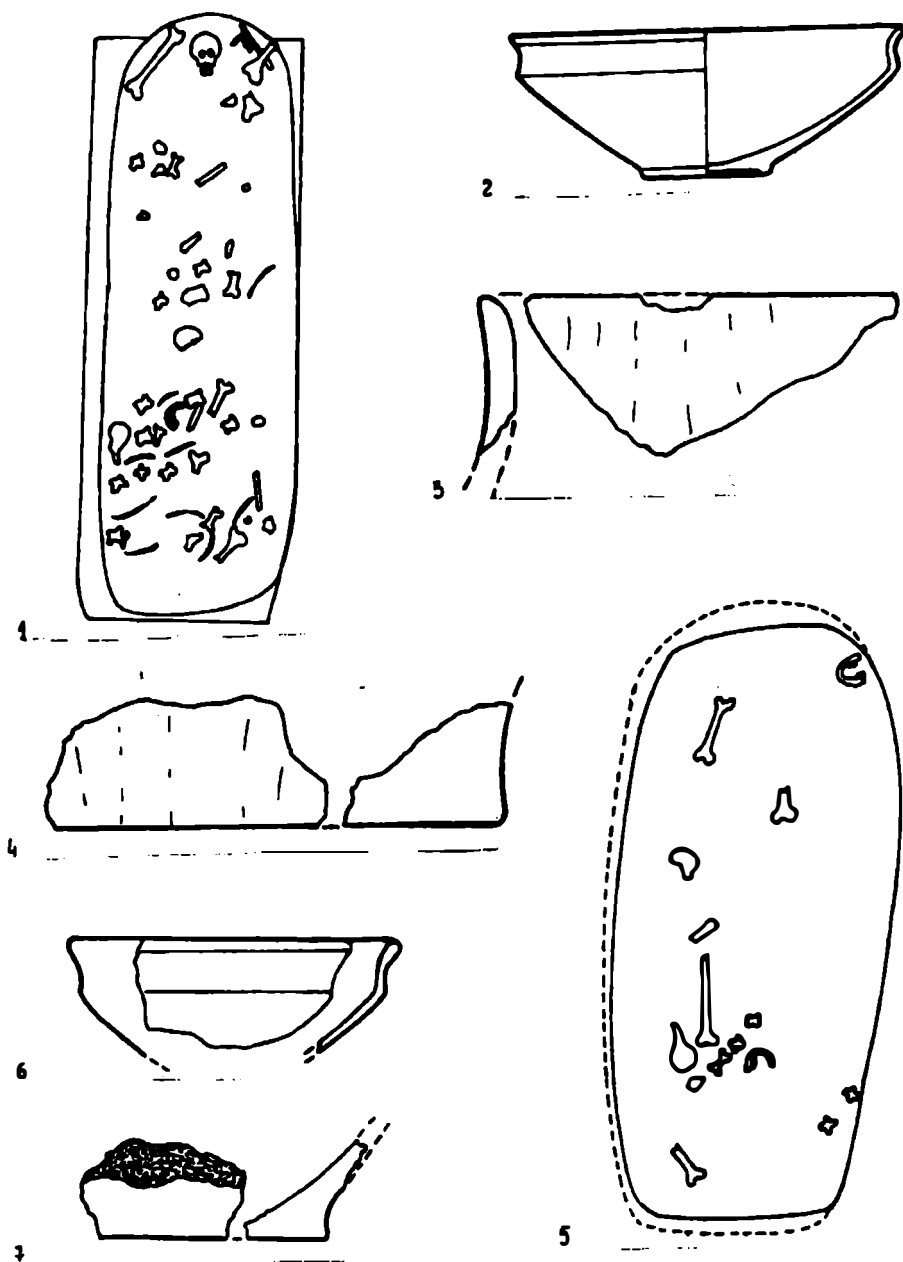

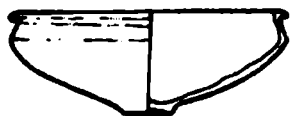
Fig. 1 - 1. M_{36} ; 2. Strachină; 3. Fragment strachină; 4. Fragment oală; 5. M_{37} ; 6. Fragment strachină; 7. Fragment oală

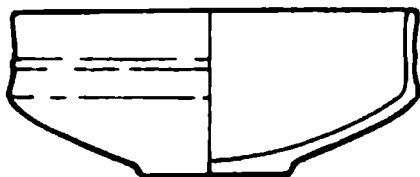
1

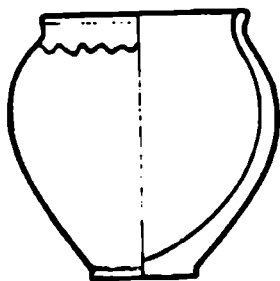
2

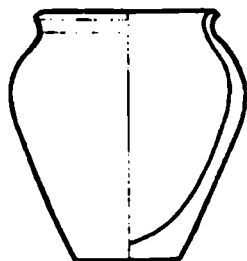
4

3

5

6

Fig. 2 - 1. M₃₈; 2. M₃₉; 3. Castron; 4. Strachină; 5. Oală; 6. Oală.

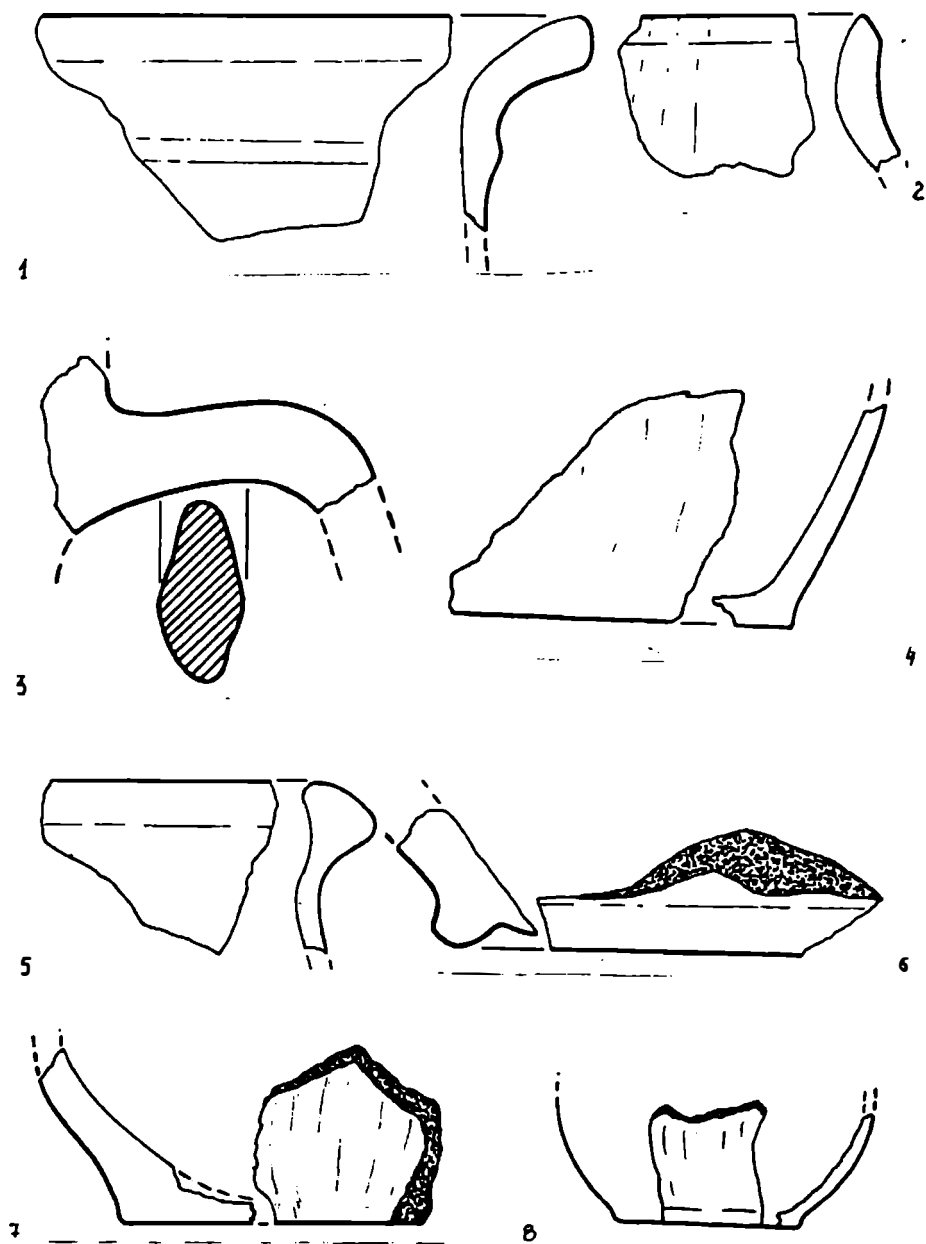
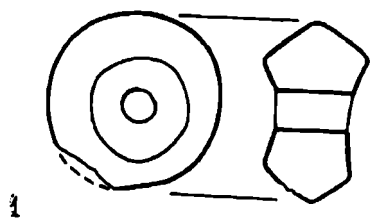
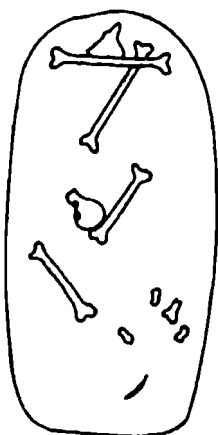

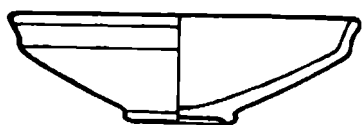
Fig. 3 - 1. Fragment ceramic; 2. Fragment oală; 3. Toartă amforă; 4. Fragment oală lucrată cu mâna; 5. Fragment cană; 6. Fragment cană; 7. Fragment oală lucrată cu mâna; 8. Fragment ulcior.

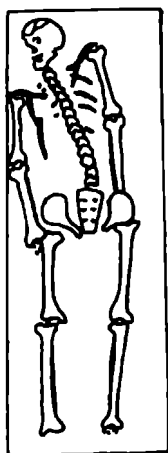
1

2

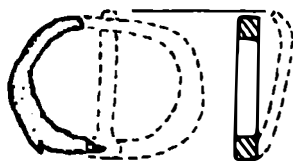
3

4

5

6

Fig. 4 - 1. Fusaiolă; 2. M_{40} ; 3. Strachină; 4. M_{41} ; 5-6. Catarame.

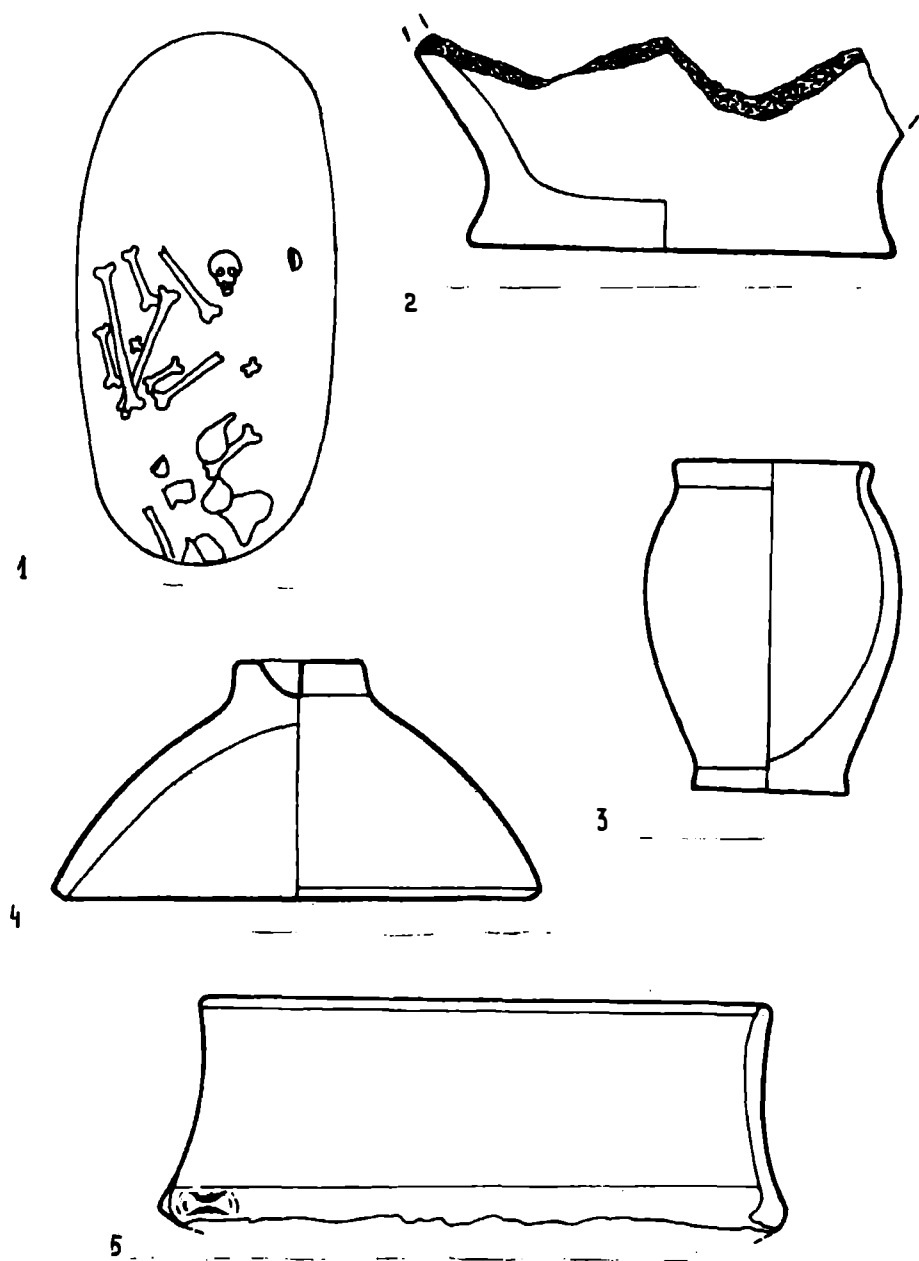

Fig. 5 - 1. M₄₂; 2. Fragment ceramic; 3. Oală; 4. Capac urnă; 5. Cazan.